

*На цьому світі завше є довга вервечка
тих, хто плаче, і трохи коротша —
тих, хто сміється. Але є й третя —
тих, хто вже не плаче й не сміється.
Про них мені й хочеться говорити.*

Ми розлучаємося. Вві сні розлучення — це лише покидання дому. У кімнаті вже все запаковане, коробки громадаються до самої стелі, а проте лишається досить простору. Коридор і решту кімнат заповнили родичі — мої та Еми. Про щось перешіптуються, шарудять, чекають, що ми вчинимо. Ми з Емою стоїмо біля вікна. Треба ще розділити купу грамофонних платівок. І раптом вона бере платівку, що лежала згори, виймає з конверта і з усієї сили шпурляє через вікно. «Це моя», — каже вона. Вікно зачинене, але платівка пролітає крізь нього, наче привид. Я мимохіть хапаю наступну і кидаю слідом за першою. Платівка ширяє, мов літаюча тарілка, крутиться довкола власної осі, ніби у програвачі, тільки швидше. Чую, як вона свистить. Десь над сміттєвими баками небезпечно цілить у брудно-сірого голуба. Спершу здається, що удару вдасться уникнути, але за мить я з жахом бачу, як гострий

край платівки м'яко врізається у вгодовану голуб'ячу шию. Все відбувається, як у сповільненому кадансі, і від того стає ще страшніше. Поки платівка перерізає шию, виразно чути кілька коротких тонів. Гостра кістка програє фрагмент запису, швидко проходячи по доріжці. Сам початок мелодії. Якийсь шансон. Не пам'ятаю. Шербурзькі парасольки? О, Paris? Кав'ярня з трьома голубами? Важко згадати. Але музика була. Відтята голова пролітає ще кілька метрів за інерцією, а тіло м'яко гупає в пилюку біля смітників. Крові немає.

Уві сні все досконало чисте. Ема перехиляється й жбурляє ще одну платівку. Потім я. Вона. Я. Вона. Кожна наступна платівка повторює те, що сталося з першою. Хідник перед нашим вікном усіяний пташиними головами, сірими, однаковими, з опущеними очними оболонками. Щоразу, коли злітає голова, родичі позаду нас уривчасто аплодують. Мицька сидить на підвіконні й хижо облизується.

Я прокинувся з болем у горлі. Спочатку збирався розповісти сон Емі, але потім роздумав. Просто сон.

*Апокаліпсис можливий навіть в окремо
взятій країні.*

Крісло-гойдалку я купив одного суботнього дня на початку січня 1997-го. Щойно взяв зарплатню, і крісло поглинуло якраз її половину. Було останнє, ще за старою, порівняно низькою ціною. Інфляція, яка лютувала тієї зими, робила мою покупку ще безглуздішою. Крісло було плетене, імітація бамбуку, доволі легке. Хоча виглядало велетенським і нетранспортабельним. Не могло бути й мови, щоб віддавати другу половину зарплатні таксистові, тож я закинув крісло на спину й подався додому. Йшов, несучи на плечах крісло, наче кошикар, і ловив на собі презирливі погляди перехожих через розкіш, яку я собі дозволив. Мусить же хтось описати злиденну зиму 1997-го, так само, як і всі інші злиденні зими — 1990-го, 1992-го. Пам'ятаю, як переді мною у черзі на базарі стоїть старша жінка і просить відрізати їй половину лимона. Інші вечорами обходять порожні ятки в пошуках випадкової картоплини. Усе частіше добротно одягнені люди, долаючи сором, порпаються у сміттєвих контейнерах. Голодні собаки завивають у темряві й вряди-годи кидаються на запізнілих

ПРИМІТКА РЕДАКТОРА

Історія цієї історії така.

Я, редактор столичної літературної газети, отримав зошита. Він був вкладений до великого саморобного конверта, на якому значилися адреса редакції і моє ім'я. Зворотної адреси не було. Клей повітівав назовні й засох. Щиро кажучи, розпечатував я конверт із певною огидою, котра аж ніяк не розвіялася, коли я видобув звідти зошита — досить пом'ятого, з приблизно вісімдесятьма аркушами, густо списаними з обох боків. Такі рукописні послання ніколи не віщують редакторіві добра. Їхні автори, переважно нав'язливі старигані, через кілька днів з'являються, щоб запитати, чи прийнятий до друку рукопис — ясна річ, твір їхнього життя. З власного досвіду знаю, що досить не відшити їх одразу, а, зважаючи на вік, ухильно відповісти, що, мовляв, іще не дочитав, як вони будуть брати тебе в облогу щотижня, наче підстаркуваті воїни, готові битися до кінця. І хоч жити їм недовго, щоразу, тільки-но чую постукування палички по сходах до редакції, починаю лаятись, як вантажник.

Але от що дивно: в тому зошиті ніде не було ні імені автора, ні заголовку. Я поклав рукопис у сумку, щоби вдома все-таки перебігти очима. Зрештою, завжди можна повернути його з відмовкою, що приймаються лише друковані тексти, і в такий спосіб відкласти справу принаймні на кілька місяців. Увечері я, звісно, забув про зошит, але наступними днями ніхто не з'явився до редакції, щоб запитати про долю свого твору. Я розкрив його лише через тиждень. Важко повірити, але переді мною був один із найкращих текстів за всю мою редакторську кар'єру. Якось людина намагалася говорити про свій невдалий шлюб, і роман (я чогось вирішив, що то саме роман) кружляв довкола неможливості розповісти про крах співжиття. Зрештою... сам роман також годі переказати. Я відразу поставив на шпальту один фрагмент і вирішив зачекати, поки з'явиться автор. Додав коротку примітку, що рукопис надійшов без підпису, вочевидь, через неуважність автора, і редакція просить його зателефонувати. Минув місяць. Нічого. Я поставив наступний фрагмент. І от якогось дня до редакції прийшла доволі молода жінка і зчинила скандал, буцімто ми втручаємося в її особисте життя. Вона, мовляв, не читає нас регулярно, але подруга показала їй числа газети з уривками того рукопису. Твердила, що автором тексту є її колишній чоловік, який хоче її скомпрометувати. До того ж усі імена справжні, за що, як радила приятелька, можна подати на

перехожих. Пишучи ці уривчасті фрази, уявляю собі газетні заголовки, набрані жирним шрифтом.

Одного вечора я повернувся додому і виявив, що моє помешкання обікрали. Бракувало лише телевізора. Хтозна-чому, але з порога я подумав про крісло-гойдалку. Воно було на місці. Мабуть, просто не вмістилось у двері — надто широке, вносити мені його довелося через вікно. Цілий вечір я просидів у кріслі. Ема, повернувшись, почала дзвонити в поліцію. Марно. Ніхто вже не реагував на повідомлення про квартирні крадіжки. До дідька. Я сидів у плетеному кріслі, глядячи двох наляканих безладом кішок (цікаво, де вони ховалися, поки в помешканні орудували злодії?), кутив і страждав, відчуваючи, як уражено рештки моєї чоловічої гідності. Мені не вдалося захистити навіть Ему та кішок. Я написав оповідання.

Злодії вдираються до помешкання однієї сім'ї. У мить нападу в квартирі — тільки жінка близько сорока, з першими ознаками в'янення. Вона дивиться по телевізору серіал. Нападники — молоді, на позір нормальні хлопці — не сподівалися, що хтось може бути вдома о такій порі, але швидко опановують ситуацію. Та й жінка достатньо ошелешена. Сама виймає гроші з шафи у спальні. Не пручається, коли її змушують зняти сережки й персні. І обручку? І обручку також. Зняти її важко, вона майже вросла у палець. І раптом, коли злодії беруться за телевізор — до речі, серіал усе ще йде — жінка міцно обхоплює його

руками. Уперше підвищує голос, просить, аби вони взяли собі, що хочуть, тільки залишили телевізор. Так і стоїть, обернувшись спиною до двох чоловіків, притиснувшись грудьми до екрану, готова на все. Вони могли б легко відштовхнути жінку, але на мить ціпеніють, збентежені її несподіваною реакцією. Вона відчуває їхнє вагання і кидає двозначно: робіть зі мною, що завгодно, тільки залиште телевізор. Угоду укладено. «Ми тебе трахнемо», — каже один. Вона не ворухиться. Чоловіки спритно задирають її спідницю. Ніякої реакції. Її сідниці все ще пружні. Перший швидко кінчає. Другий вовтузиться довше. Жінка стискає руками телевізор і не рухається. В якусь мить лише просить, щоб вони поквапилися, бо діти прийдуть зі школи. Це остаточно знеохочує другого і обидва забираються геть. Серіал закінчився. Жінка з полегшенням відпускає телевізор і йде до ванної.

Цікаво, як закінчатся ці дев'яності — як трилер, ґанґстерський фільм, чорна комедія чи мильна опера?

нас до суду. Потім жінка зненацька розплакалася, увесь її гнів розтанув, і в цю мить вона здалася навіть милою. Уривчасто розповіла мені, що колись її чоловік був досить недурний, писав оповідання, щось там публікував. Зізналася, що не читала нічого. Але після розлучення йому трохи відскочила клепка. Тепер геть деградував, весь час тиняється кварталом, часто пересиджує у скверіку перед її будинком, якраз навпроти її вікон, щоб виставляти на глум перед сусідами.

— Ви мені його покажете?

— Та пошукайте собі, він вештається довкола базару з кріслом-гойдалкою. Ви його впізнаєте. І прошу вас, не друкуйте більше цього, я не витримаю, — сказала вона несподівано тихо і вийшла.

Він перебивався, як усі безпритульні, але й не зовсім так. У смітниках не порпався, принаймні такого за ним не помічали. Збирав макулатуру. Був тихим божевільним. Крутився біля ринку, виконував якісь дрібні послуги, вечорами стеріг крам, за що отримував помідори, перець, кавуни — залежно від сезону. Це мені розповіли продавці, перед тим кілька разів перепитавши, чи я, бува, не з поліції. Більше не знали нічого.

Я знайшов його у сквері. Гойдався в кріслі, але якось механічно, ніби в трансі. Розкуйовджене волосся, футболка, давно позбавлена кольору, джинси, старі кросівки з повідклеюваними підошвами. І ще — миршава бездомна

кішка, яка скрутилася в нього на колінах. Він так само механічно її гладив. Виглядав на сорок, максимум — сорок п'ять. Мене попередили, що він майже не розмовляє. Але все-таки я йшов до нього з доброю звісткою. Коли я представився, він, здалося, лише злегка посміхнувся, навіть не глянувши на мене. Я прихопив зі собою два числа з його публікаціями. На питання, чи він є автором тексту, кивнув, але було видно, що він усе ще далеко звідси. Я намагався хвалити твір, розповідав про можливе видання, питав про інші його справи. Жодного ефекту. Врешті-решт я видобув гаманця і дав йому грошей — скільки мав при собі, — кажучи, що це гонорар. Він, вочевидь, не звик отримувати гроші. Уперше за весь час збентежився, вийшов із заціпеніння і глянув на мене.

— Розлучаєшся, чоловіче? — це прозвучало майже по-дружньому, з ноткою співчуття.

До дідька, я не думав, що по мені видно. Так чи так, я виглядав краще за нього. Ніхто з моїх друзів іще не знав. Кілька днів тому ми з дружиною подали заяву на розлучення.

Зрадивши, що він заговорив, я знову спитав, як він зветься.

— Георгі Господінов.

— Це моє ім'я! — вигукнув я.

— Знаю, — він байдуже знизав плечима. — Я читав вашу газету. І знаю ще сімох людей, яких звати так само.